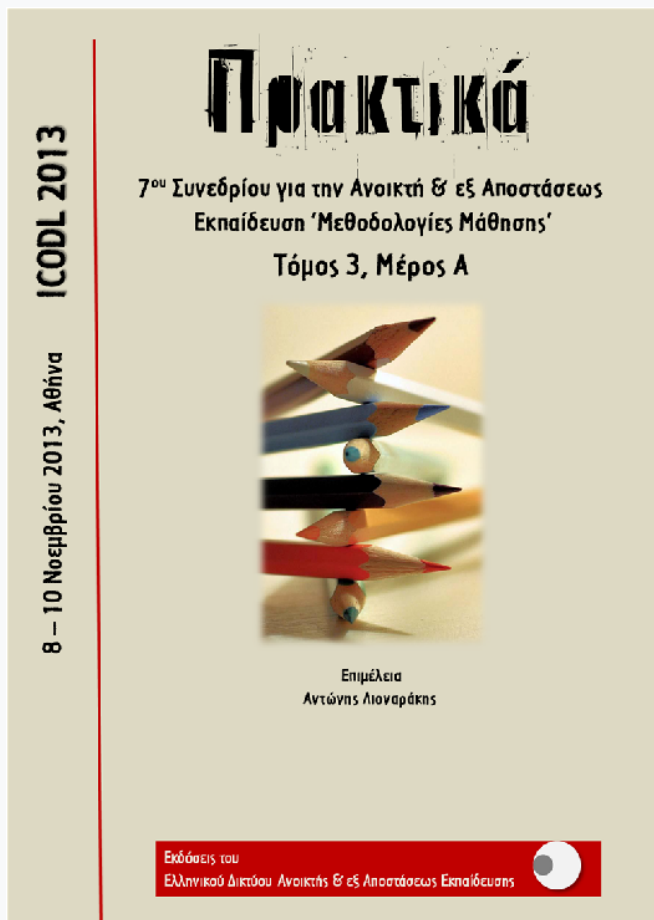

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 7, Αρ. 3Α (2013)

Μεθοδολογίες Μάθησης

Το Εγχείρημα της Επιμόρφωσης των Καθηγητών-Συμβούλων του ΕΑΠ: Αναπτύσσοντας Καλές Πρακτικές και Δημιουργώντας Συνθήκες Συναντίληψης στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Ενηλίκων

Σοφία Παπαδημητρίου, Αντώνης Λιοναράκης, Αλέξης Κόκκος

doi: [10.12681/icodl.612](https://doi.org/10.12681/icodl.612)

**Το Εγχείρημα της Επιμόρφωσης των Καθηγητών-Συμβούλων του ΕΑΠ:
Αναπτύσσοντας Καλές Πρακτικές και Δημιουργώντας Συνθήκες Συν-αντίληψης
στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Ενηλίκων**

**The Experiment of the Training of Tutor-Counselors in Hellenic Open
University: Developing Best Practices and Creating a Spirit of Common Culture
in Distance and Adult Education**

Σοφία Παπαδημητρίου
Δ/νση Εκπ.Ραδιοτηλεόρασης,
ΥΠΑΙΘ,
Υπ. Διδάκτορας Σχ. Ανθρ.
Σπουδών, ΕΑΠ
sofipapadi@gmail.com

Αντώνης Λιοναράκης
Αναπληρωτής Καθηγητής
Σχολή Ανθρωπιστικών
Σπουδών ΕΑΠ
alionar@eap.gr

Αλέξης Κόκκος
Καθηγητής
Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών
ΕΑΠ
a-kokkos@otenet.gr

Abstract

Courses and programs being delivered at a distance require a unique set of professional competences. Tutors in distance learning have a complicated and different role than them in a conventional educational system. The case study figures out this role in Hellenic Open University, the educational needs and expectations from tutors training and records best practices developed and implemented on face-to-face live sessions and the evaluation of assignments. Furthermore this article presents tutors' proposals aimed at creating a spirit of common culture in Hellenic Open University.

Keywords: *Tutor-counselor, staff development, training design, collaborative environments*

Περίληψη

Το άρθρο καταγράφει το εγχείρημα της επιμόρφωσης των καθηγητών-συμβούλων του ΕΑΠ, με επίκεντρο την περιγραφή και την ερμηνεία της φυσιογνωμίας, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και της πραγματικότητας του ελληνικού ακαδημαϊκού υπόβαθρου στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η μελέτη περίπτωσης διερευνά το ρόλο του Καθηγητή-Συμβούλου στο ΕΑΠ, τις εκπαιδευτικές ανάγκες και τις προσδοκίες του από μια επιμορφωτική διαδικασία. Καταγράφει επίσης τις καλές πρακτικές που έχουν αναπτύξει και εφαρμόζουν οι Καθηγητές-Σύμβουλοι μέσα από την πολυετή εμπειρία τους στην εξΑΕ και την εκπαίδευση ενηλίκων και αφορούν τη διεξαγωγή των Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων, την αξιολόγηση των Γραπτών Εργασιών, την αντιμετώπιση κρίσεων. Ολοκληρώνοντας η παρούσα μελέτη παρουσιάζει τις προτάσεις των Καθηγητών-Συμβούλων στο ΕΑΠ για αλληλεπίδραση, συνεργασία, εμπλουτισμό ιδεών και υποστήριξη της ενσωμάτωσης του νέου ακαδημαϊκού προσωπικού με στόχο τη δημιουργία συνθηκών συν-αντίληψης και ανάπτυξη κοινών πρακτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Καθηγητής-σύμβουλος, επιμόρφωση, σχεδιασμός, συνεργατικά περιβάλλοντα

Εισαγωγή

Η μελέτη περίπτωσης αφορά το επιμορφωτικό πρόγραμμα 30 καθηγητών-συμβούλων του ΕΑΠ των ΘΕ ΕΚΠ65, ΕΚΕ50, ΕΚΕ51, ΕΚΕ52. Ο στόχος του επιμορφωτικού προγράμματος είναι η εξοικείωση των διδασκόντων με τις μεθόδους ΑεξΑΕ, απαραίτητη προϋπόθεση για όποιον διδάσκει σε Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Το επιμορφωτικό πρόγραμμα βασίστηκε στις αρχές και μεθόδους της ΑεξΑΕ και της Εκπαίδευσης Ενηλίκων και ως εκ τούτου επιστημονικοί υπεύθυνοι του προγράμματος ήταν αντίστοιχα οι καθηγητές του ΕΑΠ Αντώνης Λιοναράκης, Αναπληρωτής Καθηγητής Ανοικτής και εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης και Αλέξης Κόκκος, Καθηγητής Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Μεταξύ των επιμορφωθέντων σε θέματα εξΑΕ και εκπαίδευσης ενηλίκων ήταν τακτικοί καθηγητές άλλων Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, οι οποίοι είναι συγχρόνως καθηγητές-σύμβουλοι του ΕΑΠ.

Συμμετέχοντας στις συναντήσεις σχεδιασμού και ανάπτυξης του εκπαιδευτικού υλικού των δύο επιμορφωτικών διημέρων και στην παρουσίαση των μικροδιδασκαλιών από τους επιμορφούμενους καθηγητές-συμβούλους σε συνδυασμό με τα ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν, συγκεντρώθηκαν τα ερευνητικά δεδομένα της μελέτης περίπτωσης. Η ανάλυση των ερωτηματολογίων και του υλικού που καταγράφηκε στην επιμορφωτική διαδικασία δημιουργούν προτάσεις για υποστήριξη και βελτίωση του ρόλου του καθηγητή-συμβούλου καθώς και τη συγκέντρωση των καλών πρακτικών που έχουν αναπτύξει μετά από αρκετά χρόνια διδασκαλίας στην εξΑΕ και την εκπαίδευση ενηλίκων.

Εκπαίδευση ενηλίκων

Στη βιβλιογραφία (Courau, 2000· Κόκκος, 2005· Rogers, 1999) με σαφήνεια τονίζεται, ότι δεν είναι δυνατόν οι κλασικές παιδαγωγικές μέθοδοι που προέρχονται κυρίως από το παραδοσιακό ρεύμα να μεταφερθούν στην παιδαγωγική των ενηλίκων. Τα βιώματα, οι εμπειρίες ενός ενήλικα καθώς και η ηλικία, οι υποχρεώσεις και οι ευθύνες του καθορίζουν σημαντικά τα ενδιαφέροντα και τις μαθησιακές ανάγκες του. Οι αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων σύμφωνα με τον Κόκκο, (2005) είναι η ενεργητική μάθηση, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και η μάθηση μέσα από την πράξη. Ο ενήλικας δεν μαθαίνει κάτω από οποιαδήποτε προϋπόθεση. Κατά την Courau (2000:26), ο ενήλικας μαθαίνει όταν:

- καταλαβαίνει,
- η εκπαίδευση έχει άμεση σχέση με την καθημερινότητά του,
- αντιλαμβάνεται, κατανοεί και αποδέχεται τους στόχους του εκπαιδευτικού προγράμματος,
- ενεργεί και εμπλέκεται,
- ο εκπαιδευτής ξέρει να αξιοποιεί τα αποτελέσματα της επιτυχίας και της αποτυχίας,
- νοιώθει ενταγμένος σε μια ομάδα,
- βρίσκεται μέσα σε κλίμα που ευνοεί τη συμμετοχή.

Ο ρόλος των *εκπαιδευτών ενηλίκων* γίνεται καθοριστικός αλλά και δύσκολος μια και ο ίδιος είναι ενήλικας που φέρει μαζί του, το δικό του φορτίο εμπειριών και εμπλεκεται ο ίδιος σε μαθησιακά επεισόδια με το δικό του τρόπο (Rogers, 1999: 219).

Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις

Το ΕΑΠ έχει θεσμοθετήσει και παρέχει τη δυνατότητα για «πρόσωπο με πρόσωπο» επικοινωνία ανάμεσα στα δύο μέρη της εκπαιδευτικής διαδικασίας με τη μορφή των *Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων (ΟΣΣ)*. Πρόκειται για προαιρετικές συναντήσεις ανάμεσα στο διδάσκοντα και τους διδασκόμενους στα πλαίσια μιας ΘΕ. Οι ΟΣΣ είναι τετράωρα σεμινάρια που πραγματοποιούνται πέντε φορές στη διάρκεια μιας ΘΕ και μαζί με τις *Γραπτές Εργασίες (ΓΕ)* αποτελούν τους “ακρογωνιαίους λίθους” του διδακτικού έργου του διδάσκοντα και της σχέσης που διαμορφώνει με τους φοιτητές (ΕΑΠ, 2000). Οι στόχοι των ΟΣΣ δομούνται στα επίπεδα των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των στάσεων (Κόκκος, 2005) και η σημασία τους στην επιτυχία των στόχων της μαθησιακής διαδικασίας αποδεικνύεται εκτός των άλλων από το γεγονός ότι σε πολλά ιδρύματα εξΑΕ, το ποσοστό παρακολούθησης τους υπερβαίνει το 70% (Fung & Carr, 2000).

Οι ΟΣΣ επιτελούν ουσιώδη ρόλο στη διεργασία μάθησης σε κάθε ΘΕ. Κατά τη διάρκεια τους δεν πραγματοποιούνται συμπληρωματικά μαθήματα (ΕΑΠ, 2000). Μια τέτοια στοχοθεσία έρχεται σε αντίθεση με τη φιλοσοφία και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που απευθύνεται σε ενήλικες και η οποία επιδιώκει να αναπτύξει ο σπουδαστής αυτονομία στη μαθησιακή του πορεία. Αντίθετα, σκοπός μιας ΟΣΣ είναι η θεμελίωση μιας δημιουργικής επικοινωνίας των μελών της εκπαιδευτικής ομάδας, η εμπέδωση και ο εμπλουτισμός των ήδη αποκτημένων γνώσεων και ικανοτήτων μέσα από μια ποικιλία εκπαιδευτικών τεχνικών (*ομάδες εργασίας, ερωτήσεις-απαντήσεις, εισήγηση, συζήτηση, χιονοστιβάδα, παιχνίδι ρόλων, καταγισμός ιδεών, άσκηση, μελέτη περίπτωσης, επίδειξη*) καθώς και η προετοιμασία των φοιτητών για την καλύτερη αφομοίωση της νέας γνώσης. Το ζητούμενο είναι μέσα από αυτό το ευρύ φάσμα εκπαιδευτικών τεχνικών οι φοιτητές να ασκηθούν ατομικά και ομαδικά, να ενεργοποιηθούν και να λειτουργήσουν αυτόνομα προς μια ευρετική πορεία αυτομάθησης (Κόκκος & Λιοναράκης, 1998· Λιοναράκης, 2006).

Ο σχεδιασμός μίας ΟΣΣ απαιτεί προετοιμασία και οργάνωση από τον διδάσκοντα σχετικά με τον σκοπό της, τα προσδοκώμενα αποτελέσματά της, το γνωστικό περιεχόμενό της, τη διδακτική μεθοδολογία που θα ακολουθήσει, τις διαδικασίες αξιολόγησης που θα εφαρμόσει και τον τρόπο ανατροφοδότησης των φοιτητών ως προς το θέμα. Όπως επισημαίνει ο Α. Κόκκος (1998, σσ. 126-127): “*Στη διάρκεια μιας ΟΣΣ:*

- *δίνονται πληροφορίες και επεξηγήσεις για το πρόγραμμα σπουδών,*
- *γίνεται συμβουλευτική υποστήριξη προς τους φοιτητές,*
- *πραγματοποιούνται ασκήσεις,*
- *γίνεται επεξεργασία απόψεων, καθώς και*
- *αξιολόγηση και προγραμματισμός των εκπαιδευτικών δράσεων.”*

Μεθοδολογία έρευνας

Το δείγμα της μελέτης περίπτωσης είναι οι συμμετέχοντες στην επιμορφωτική διαδικασία δηλ. οι καθηγητές-σύμβουλοι του ΕΑΠ (ΣΕΠ) των ΘΕ ΕΚΠ65, ΕΚΕ50, ΕΚΕ51, ΕΚΕ52 με πολυετή εμπειρία, οι επιστημονικοί υπεύθυνοι του προγράμματος, οι διδάσκοντες-επιμορφωτές και οι συγγραφείς του επιμορφωτικού υλικού, οι οποίοι συμμετείχαν στην επιμορφωτική διαδικασία το Μάρτιο-Απρίλιο 2012.

Στη μελέτη προσπαθώντας να απαντήσουμε σε ερωτήματα για συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων ή για συγκεκριμένες πτυχές της ζωής μιας συγκεκριμένης ομάδας (Benz & Shapiro, 1998), αξιοποιείται η *συμμετοχική παρατήρηση*, η οποία αποτελεί ένα βασικό κοινωνιολογικό εργαλείο της *έρευνας πεδίου (field work)*. Το υπό έρευνα φαινόμενο αφορά μικρές ομάδες, γεωγραφικά περιορισμένες και συνεπώς παρατηρήσιμες. Η

εθνογραφική συνέντευξη ή συνέντευξη βάθους¹ συνοδεύει και συμπληρώνει τη συμμετοχική παρατήρηση. Η συμμετοχική παρατήρηση² στη διαδικασία της επιμόρφωσης παρακολουθεί όλες τις επιμέρους ενέργειες από τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού, την παρακολούθηση των δια ζώσης επιμορφώσεων, την αξιολόγηση των εργασιών των επιμορφούμενων ΣΕΠ και την προσομοίωση ΟΣΣ από ΣΕΠ, μέσα από την επιμορφωτική διαδικασία. Πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με τα μέλη ΔΕΠ που συντόνισαν και δίδαξαν στην επιμόρφωση και τα μέλη ΣΕΠ που επιμορφώθηκαν.

Σχήμα 1: Στάδια μελέτης επιμορφωτικής διαδικασίας των καθηγητών-συμβούλων

Η επιμορφωτική διαδικασία ξεκίνησε με τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του διδακτικού υλικού της επιμόρφωσης σε όλο το εύρος των ΣΕΠ σε θέματα εξΑΕ, εκπαίδευσης ενηλίκων και τεχνολογίας. Ο σχεδιασμός των φάσεων της επιμόρφωσης προέβλεπε τρία επιμορφωτικά διήμερα, τα δύο πρώτα εκ των οποίων αφορούσαν θέματα εξΑΕ, εκπ/σης ενηλίκων και το τρίτο θέματα τεχνολογίας. Η ερευνήτρια συμμετείχε στις συναντήσεις σχεδιασμού και ανάπτυξης του εκπαιδευτικού υλικού της επιμόρφωσης, στα δύο πρώτα επιμορφωτικά διήμερα και στην παρουσίαση των μικροδιδασκαλιών από τους επιμορφούμενους. Κατά τη διάρκειά τους, κατέγραψε με άμεση παρατήρηση και συμμετοχή στην ομάδα, άτυπες συνεντεύξεις, συλλογικές συζητήσεις, αναλύσεις των δράσεων που παράχθηκαν μέσα στην ομάδα. Στο πρώτο επιμορφωτικό διήμερο οι επιμορφούμενοι συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου. Οι στόχοι της έρευνας είναι:

- η διερεύνηση των απόψεων των εμπείρων ΣΕΠ για τον ρόλο του καθηγητή-συμβούλου στην ΑεξΑΕ,
- η καταγραφή των εκπαιδευτικών αναγκών και των προσδοκιών των εμπείρων ΣΕΠ από την επιμόρφωση,
- η καταγραφή και το μείρασμα των καλών πρακτικών που έχουν προκύψει από την εμπειρία τους,
- η καταγραφή των προτάσεων των ΣΕΠ στο πλαίσιο της δημιουργίας συν-αντίληψης και ομογενοποίησης σε μια ΘΕ,
- η διερεύνηση των τρόπων αξιοποίησης της επιμόρφωσης στη διδακτική πρακτική τους.

¹ Ατομικές συνεντεύξεις σε βάθος (In Depth Interviews): Τεχνική ατομικής συνέντευξης με χρήση μη δομημένου ερωτηματολογίου που στοχεύει στην διερεύνηση σε βάθος των αντιλήψεων, των κινήτρων και των συναισθημάτων του ερωτώμενου, ιδιαίτερα κατάλληλη για την προσέγγιση ειδικών κοινών, επαγγελματιών, αλλά και «ευαίσθητων» θεμάτων.

² Συμμετοχική παρατήρηση: Η μέθοδος περιλαμβάνει μια σειρά ατύπων συνεντεύξεων, άμεσων παρατηρήσεων, συμμετοχής στη ζωή της ομάδας, συλλογικών συζητήσεων, αναλύσεων των προσωπικών εγγράφων που παράγονται μέσα στην ομάδα. Αν και η μέθοδος χαρακτηρίζεται γενικά ως ποιοτική έρευνα, μπορεί συχνά να περιλάβει ποσοτικές διαστάσεις.

Μέθοδοι

Τα εργαλεία συλλογής δεδομένων είναι:

- δυο ερωτηματολόγια με ερωτήσεις ανοικτού τύπου στην έναρξη και τη λήξη της επιμόρφωσης,
- τα στοιχεία της παρατήρησης που καταγράφηκαν στις δια ζώσης συναντήσεις,
- τα στοιχεία από άτυπες συνεντεύξεις, συλλογικές συζητήσεις που καταγράφηκαν με τη συμμετοχή της ερευνήτριας στην ομάδα,
- οι δράσεις που έγιναν μέσα στην ομάδα,
- τα έγγραφα που παράχθηκαν μέσα στην ομάδα.

Στο ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκαν τρεις ερευνητικοί άξονες: διερεύνηση του προφίλ, των σημαντικών στοιχείων του ρόλου των ΚΣ και των προσδοκιών από την επιμόρφωση. Οι ερωτήσεις στους δυο τελευταίους άξονες ήταν ανοικτού τύπου (συγκέντρωση ποιοτικών δεδομένων). Στο δεύτερο ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκαν δύο άξονες σχετικά με την αξιολόγηση της επιμόρφωσης και προτάσεις για βελτίωση των μελλοντικών επιμορφώσεων.

Η μέθοδος της *συμμετοχικής παρατήρησης* περιέλαβε μια σειρά άμεσων παρατηρήσεων, συμμετοχής στη ζωή της ομάδας που σχεδίασε και υλοποίησε την επιμορφωτική διαδικασία, συλλογικών συζητήσεων, ατύπων συνεντεύξεων, αναλύσεων των εγγράφων που παράχθηκαν μέσα στην ομάδα των επιμορφούμενων (καλές πρακτικές, σχεδιασμός ΟΣΣ, αξιολόγηση ΓΕ). Η παρατήρηση των συμμετεχόντων ξεκίνησε στη φάση του σχεδιασμού της επιμόρφωσης και του διδακτικού υλικού και συνεχίστηκε κατά τη διεξαγωγή της επιμόρφωσης. Σε αυτό το ερευνητικό χρονικό διάστημα η ερευνήτρια έλαβε λεπτομερείς και εξακριβωμένες πληροφορίες για τους ανθρώπους και τις διαδικασίες που μελετά. Οι αισθητές καθημερινές λεπτομέρειες παρατηρούνται ευκολότερα και πιο κατανοητά κατά τη διάρκεια μιας μακρύτερης χρονικής περιόδου και με αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται η αξιοπιστία της έρευνας.

Συντονισμός επιμόρφωσης και ανάπτυξη του διδακτικού υλικού

Στη συνάντηση της 16 Ιανουαρίου 2012 στα γραφεία του ΕΑΠ στην Αθήνα, έγινε η αρχική αξιολόγηση του υλικού και ο συντονισμός των επομένων φάσεων με συμμετέχοντες τους επιστημονικούς υπεύθυνους του προγράμματος και της συγγραφικής ομάδας. Δόθηκε προτεραιότητα στην ανάδειξη των κλασικών κειμένων της ΑεξΑΕ, Εκπαίδευσης ενηλίκων (Keegan, Race, Jarvis, κά.), καθώς και άρθρων/κειμένων των ανθρώπων που θεμελίωσαν το ΕΑΠ. Απαραίτητα στοιχεία του υλικού θεωρήθηκαν η σύνοψη, η βασική ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, ο οδηγός περαιτέρω μελέτης και η σύνδεση θεωρίας-δραστηριοτήτων.

Οι επιστημονικοί υπεύθυνοι του προγράμματος θεωρούν ότι «η επιμόρφωση πρέπει να είναι βιωματική, συμμετοχική, επιστημονική». Δεν κρίθηκε σκόπιμο οι επιμορφούμενοι να δημιουργήσουν *portfolio* δραστηριοτήτων λόγω της σύντομης διάρκειας της επιμόρφωσης. Δύο συναντήσεις έγιναν ακόμα στις 19 Ιανουαρίου 2012 και στις 9 Φεβρουαρίου 2012. Κατά τη διαδικασία του συντονισμού της επιμόρφωσης και της ανάπτυξης του διδακτικού υλικού δόθηκε έμφαση:

1. Σχετικά με τη διεξαγωγή των ΟΣΣ:

- στο συναισθηματικό στοιχείο στην πρώτη ΟΣΣ (πχ. μοντέλα στη φάση της αλληλογνωριμίας: αγαπημένο παιδικό βιβλίο, *ice-breakers*),
- στις μεθόδους χειρισμού του συναισθήματος και του χρόνου στην εκπαίδευση,
- στα εναλλακτικά σενάρια διεξαγωγής των ΟΣΣ (πρότυπο *Open University*),
- στην ομαδική εργασία – πρακτική άσκηση.

2. Σχετικά με τη βαθμολόγηση της γραπτής εργασίας (ΓΕ):
  - στις αρχές διόρθωσης και την κατηγοριοποίηση των σχολίων (γενικά και ειδικά σχόλια),
  - στη συνδιαμόρφωση των κριτηρίων για κάθε συγκεκριμένη ΓΕ μεταξύ των ΣΕΠ της ΘΕ από ένα σύνολο κριτηρίων (γενικά και ειδικά κριτήρια),
  - στην ανάπτυξη οριζοντίων ικανοτήτων των φοιτητών.
3. Σχετικά με την επιμόρφωση των συντονιστών των ΘΕ τέθηκαν τα εξής θέματα:
  - Διαφορετικές οι ανάγκες των συντονιστών, συνεπώς θα έχουν διαφορετική επιμόρφωση.
  - Οι συντονιστές θα πάρουν μέρος σε brainstorming με ΑΚ, ΑΛ.
  - Οι συντονιστές στο Open University δίνουν κατάλογο πρακτικών.
  - «Πώς χτίζει ένας συντονιστής την ομάδα του; Πώς τη συντονίζει; το 95% των ΣΕΠ δεν ενδιαφέρεται για παιδαγωγικές διαδικασίες. Το Ίδρυμα να δημιουργήσει μια κουλτούρα. Στρατηγική της θα είναι η άντληση των καλών πρακτικών».
  - ΑΛ: «Οι συντονιστές στο ΕΑΠ έχουν μια δύσκολη εργασία έχοντας να συντονίσουν 38 ΣΕΠ εκ των οποίων 10 νέοι, συνεπώς απαιτείται μια συλλογή των καλών πρακτικών».
4. Σχετικά με τους Καθηγητές-Συμβούλους του ΕΑΠ και τη στάση τους ως προς την επιμόρφωση: ΑΛ: «Οι ΣΕΠ συνήθως έχουν τη θέση 'διδάσκω ήδη 35 χρόνια, διδάσκω το γνωστικό αντικείμενο, η βασική μου δουλειά είναι στο ΑΕΙ, εδώ είναι μια δευτερεύουσα'. Συνεπώς η επιμορφωτική διαδικασία απαιτεί αναγνώριση και πειθώ για τις ιδιαίτερες συνθήκες του ΕΑΠ».

Παρατήρηση επιμορφωτικής διαδικασίας

Η επιμορφωτική διαδικασία πραγματοποιήθηκε στις 3-4 Μαρτίου 2012 και 21-22 Απριλίου 2012. Κατά τη διάρκεια της επιμορφωτικής διαδικασίας δόθηκε έμφαση στην ανάπτυξη καλού κλίματος, στην ανταλλαγή εμπειριών μέσα από ομαδικές δραστηριότητες, απ' όπου αναδύθηκαν και συσχετίστηκαν οι αρχές, τα ερωτήματα και διλήμματα της εξΑΕ και της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Ακόμη, δόθηκε έμφαση στις καλές πρακτικές και παραδείγματα «μη ενδεικνυόμενων» πρακτικών που οδηγούν στην καλή πρακτική. Στα δύο διήμερα οι επιμορφούμενοι εργάστηκαν συστηματικά σε ομάδες και αξιοποίησαν ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές όπως χιονοστιβάδα, «6 καπέλα σκέψης» (De Bono, 1985). Κατά τη διάρκεια του 2^{ου} διημέρου της επιμόρφωσης παρουσιάστηκαν 4 μικροδιδασκαλίες από τους επιμορφούμενους και συζητήθηκαν «καλές πρακτικές» που κατέγραψαν οι επιμορφούμενοι στο ενδιάμεσο διάστημα μεταξύ των δύο επιμορφώσεων. Οι 4 μικροδιδασκαλίες ήταν οι παρακάτω:

- i. Η Τέχνη στην εκπαίδευση ενηλίκων.
- ii. Η Διαδραστική απόσταση στην εξΑΕ.
- iii. Δομές επανάληψης στον δομημένο προγραμματισμό.
- iv. Τα «6 καπέλα της σκέψης», (De Bono, 1985).

Ακολούθησε σχολιασμός και συζήτηση σχετικά με τη διεξαγωγή και τους στόχους των μικροδιδασκαλιών. Οι «καλές πρακτικές» αφορούσαν τον σχεδιασμό και διεξαγωγή των ΟΣΣ, τη διόρθωση της γραπτής εργασίας και την επικοινωνία με τους φοιτητές. Οι επιμορφούμενοι ΣΕΠ κατέθεσαν 17 «καλές πρακτικές», 17 σχέδια ΟΣΣ και 7 αξιολογήσεις-ανατροφοδοτήσεις στην γραπτή εργασία φοιτητή, που είχε δοθεί ως άσκηση. Οι προβληματισμοί, οι ανατροφοδοτήσεις και οι προτάσεις καταγράφονται ανά κατηγορία ως εξής:

1. Σχετικά με τον θεσμό της επιμόρφωσης-αξιολόγησης.

ΠΑ: «Η επιμόρφωση επικυρώνει την υπάρχουσα δομή. Για να την μετασχηματίσει απαιτούνται και θεσμικές αλλαγές [...]. Στο MIT η αξιολόγηση του διδάσκοντα γίνεται με την κατάθεση portfolio των εργασιών του. Ο αξιολογητής ανατροφοδοτεί».

Από γραπτό σχόλιο επιμορφούμενης μετά το πρώτο επιμορφωτικό διήμερο: «Παρά το γεγονός ότι είχα εμπειρία στο παρελθόν από επιτυχείς υλοποιήσεις συναντήσεων στις οποίες είχα εφαρμόσει αρκετές τεχνικές, η επίδραση της πρώτης φάσης του σεμιναρίου υπήρξε για μένα εξαιρετικά ωφέλιμη. Τα θέματα που παρουσιάστηκαν, οι συζητήσεις και οι ιδέες που αναδύθηκαν μέσα από τις ομάδες εργασίες με επηρέασαν θετικά και με έκαναν να τολμήσω να δοκιμάσω πιο φιλόδοξες και πολύπλοκες τεχνικές. Το αποτέλεσμα ήταν πολύ ικανοποιητικό, μπορώ να πω ότι ήταν η πιο πετυχημένη συνάντηση που έκανα ποτέ».

2. Σχετικά με τη σχέση ΣΕΠ – φοιτητών.

ΑΚ: «ζεστασιά, ενσυναίσθηση (empathy) αλλά και πειθαρχία – Freire».

Ο ΣΕΠ να τονίσει «τι σημαίνει η αυτοοργάνωση της μάθησης».

Η συγκρότηση της ομάδας είναι πολύ σημαντική στην εκπαίδευση ενηλίκων (βιωματικό παράδειγμα πχ. χρήση φωτογραφιών για αλληλογνωριμία).

3. Σχολιασμός στη δραστηριότητα αξιολόγησης/διόρθωσης ΓΕ.

Οι ΣΕΠ που πήραν μέρος στην επιμόρφωση κλήθηκαν να αξιολογήσουν την απάντηση-αξιολόγηση ενός καθηγητή-συμβούλου στις ΓΕ δυο φοιτητών. Στο πλαίσιο αυτής της ομαδικής δραστηριότητας των ΣΕΠ, δόθηκαν:

- Το άρθρο του Carl Gardnen «Ξόδεψε, ξόδεψε, ξόδεψε» σχετικά με τη μανία της κατανάλωσης.
- Το θέμα της ΓΕ στους φοιτητές ήταν: «Η ραγδαία ανάπτυξη των καινούργιων εμπορικών κέντρων υψηλής τεχνολογίας είναι κάτι κακό; Αναπτύξτε το θέμα έχοντας υπόψη σας το άρθρο του Carl Gardnen».
- Οι γραπτές εργασίες δυο φοιτητών, του Σαμ και της Αν καθώς και
- Οι απαντήσεις του καθηγητή-συμβούλου στις εργασίες των δυο φοιτητών.

Μετά από ομαδική δραστηριότητα των ΣΕΠ σχετικά με τη δραστηριότητα διόρθωσης ΓΕ από ΣΕΠ με τίτλο «Ξόδεψε, ξόδεψε, ξόδεψε», αναδύθηκαν οι πιο κάτω απαντήσεις:

- Η απάντηση του ΣΕΠ είναι μέτρια, ίσως και κακή... (βαθμολογία ΣΕΠ 5-6/10 από συντονιστές και τους ΑΚ και ΑΛ).
- Τεκμηρίωση: Το βασικό πρόβλημα είναι ότι δεν δίνει την απαραίτητη ανατροφοδότηση. Κάνει κάποια σχόλια επί του περιεχομένου αλλά δεν υπάρχουν παραδείγματα ή υποδείξεις για να βοηθήσουν το φοιτητή να διορθώσει τα λάθη του. Πέφτει σε αντιφάσεις.
- Θετικά στοιχεία: η τεχνική σάντουιτς, αν και θα μπορούσε να έχει την τελική πρόταση με θετικό τρόπο δοσμένη παρά με αρνητικό (είναι ωραία προσέγγιση βέβαια). Μεγάλη ενθάρρυνση και ευγένεια. Έχει κάποια στοιχεία που καθοδηγούν, όχι όμως όπως θα έπρεπε, όπως είπαμε... Ο βαθμός της εργασίας θα μπορούσε να είναι από 4-6 ανάλογα με διάφορους παράγοντες (πρώτη εργασία, προπτυχιακό επίπεδο, προσπάθεια επανένταξης στη διαδικασία της μάθησης, ενδεχόμενα προβλήματα στην εκφώνηση της εργασίας κλπ.). Στο τμήμα μας της Επιμόρφωσης, υπήρχε ομογενοποίηση, χωρίς πολλές φυγόκεντρες τάσεις.

- Υπάρχει η αρχή του ότι δεν «κατεδαφίζεις» το υλικό, την πηγή που σου δίνεται, μπορείς με ευγένεια και ταπεινότητα να κάνεις ερμηνείες που στέκουν. Πχ. Εδώ:
- «δε γράφετε ότι ένα από τα αρνητικά στοιχεία είναι η ηδονοβλεπτική κουλτούρα που ενισχύεται...»
- «σημασία δεν είχε τι αγόραζε αλλά το ότι αγόραζε...»
- «Ο χρόνος για ψώνια αυξάνει, χάνοντας χρόνο από παρέες, φίλους, σχέση με φύση, με αθλητισμό, κλπ.»
- Σχόλιο για Σχολή της Φρανκφούρτης στο σημείο 10 του άρθρου που δίνει μια κάπως διαστρεβλωμένη εικόνα των θέσεων...
- Ορισμένα αρνητικά σημεία της κατάστασης που δημιουργείται:
  - ✓ Χάσμα έχοντες-μη έχοντες
  - ✓ Πιστωτικές κάρτες, ξοδεύουν αποσυνδέοντας τα χρήματα από τις αγορές
  - ✓ Κατάσταση εργασίας που χειροτερεύει
  - ✓ Ηδονοβλεπτική κουλτούρα που αναπτύσσεται
  - ✓ Ξοδεύουν περισσότερο χρόνο στην αγορά, παίρνοντας τον χρόνο από την κοινωνικοποίηση (σε ένα βαθμό), από τη σχέση τους με τη φύση με τον αθλητισμό, κά.
  - ✓ Δεν έχει σημασία τι αγοράζουν πλέον, παρά το να αγοράζουν... κά.

4. Σύνδεση μεθοδολογίας και εκπαιδευτικού υλικού.

Μέλος ΣΕΠ της Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΓΚ) διατύπωσε το ερώτημα και την αντίστοιχη πρόταση:

«[...] ο βασικός μας στόχος, όταν θα επιμορφώνουμε τα μέλη ΣΕΠ, είναι να «περάσουμε» την κουλτούρα και τη φιλοσοφία των βασικών αρχών της εκπαίδευσης ενηλίκων και της ανοιχτής και εξ αποστάσεως. Αναλογιζόμενος τα παραπάνω αυτά σημεία, μου ήρθε ξανά στο νου το ερώτημα που έθεσα την πρώτη μέρα του σεμιναρίου, ένα ερώτημα του τύπου: «Αφού οι ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες είναι βασικό στοιχείο της μεθόδου που προτείνετε, γιατί όλο το υλικό που έχουμε στα χέρια μας δεν έχει ούτε μια (ή ελάχιστες) δραστηριότητα ομαδικής εργασίας ή συνεργασίας και είναι όλες (ή σχεδόν όλες) ατομικές; Μήπως τελικά το προτεινόμενο πρότυπο δεν είναι ακριβώς αυτό που ζητάει το ΕΑΠ, εφόσον το υλικό που δίνει είναι έτσι κατασκευασμένο;

Και πως θα μπορέσω εγώ (το όποιο αρνητικά προδιατεθειμένο μέλος ΣΕΠ) να προγραμματίσω/υλοποιήσω τέτοιες δραστηριότητες χωρίς τα κατάλληλα εργαλεία;» Μάλιστα η ερώτηση που υπέβαλα στη συνάντηση είχε να κάνει και με τα κριτήρια που μας παρουσιάσατε στα οποία δεν υπάρχουν οδηγίες προς τους συγγραφείς, προκειμένου να προτείνουν/παρουσιάσουν/εντάξουν στα κείμενα τέτοιες δραστηριότητες, έστω κι αν αυτές θα αφορούσαν μόνο τον ΣΕΠ και τη χρήση τους σε ΟΣΣ. [...] μια πρόταση θα ήταν στο μέλλον να μπουν στα κριτήρια που είδατε και προτεινόμενες δραστηριότητες ομαδικού τύπου, προκειμένου να χρησιμοποιούνται στις ΟΣΣ από τα μέλη ΣΕΠ (εγχειρίδιο για τον «καθηγητή»).

Ανάλυση των ερωτηματολογίων

Η ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων των ερωτηματολογίων που συγκεντρώθηκαν 3 Μαρτίου 2012 στην έναρξη της επιμόρφωσης σχετικά με το προφίλ των συμμετεχόντων στην επιμόρφωση έδειξε από τα 20 μέλη ΣΕΠ, 4 ήταν μέλη ΔΕΠ παράλληλα και 12 Εκπαιδευτές ενηλίκων. Τα χρόνια της διδακτικής τους εμπειρίας σε θέματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι ένας ΣΕΠ έως 3 χρόνια, 5 ΣΕΠ από 4 έως 7 χρόνια και 14 με πάνω από 7 χρόνια. Από αυτούς οι 8 διδάσκουν στην ΘΕ ΕΚΠ65 και 12 στις ΘΕ της εκπαίδευσης ενηλίκων ΕΚΕ50/51/52. Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων στις ανοικτές ερωτήσεις του ερωτηματολογίου σχετικά με τον ρόλο των ΣΕΠ αναδεικνύει:

Το 100% των ΣΕΠ θεωρεί ως πρωταρχικής σημασίας στο ρόλο τους τη συμβουλευτική, υποστήριξη, ενθάρρυνση, ενίσχυση και εμπύχωση των φοιτητών.

Ιδιαίτερες αναφορές είναι οι πιο κάτω:

- Να τους βοηθήσω να μάθουν πώς να μαθαίνουν
- Υποστηρίξω τους φοιτητές με κάθε τρόπο και να τους εμπυχώνω
- Να βοηθώ στην πλοήγησή τους στην υλική και στη μάθηση
- Είναι πρότυπο
- Εκεί για τους φοιτητές
- Μέντορας-ηγέτης

Στη συνέχεια τα σημαντικά στοιχεία του ρόλου κατά σειρά προτεραιότητας καταγράφονται στον Πίνακα 1 και οι προσδοκίες των ΣΕΠ από την επιμόρφωση στον Πίνακα 2.

Πίνακας 1: Σημαντικά στοιχεία του ρόλου του ΚΣ

Σημαντικά στοιχεία του ρόλου	
Να αξιολογούν	7
Να διδάσκουν	5 (ένας τόνισε μέσω της ΓΕ)
Να καθοδηγούν	4 (ένας τόνισε την αυτοοργάνωση του φοιτητή)
Να ανατροφοδοτούν	4
Να συντονίζουν	2
Να διευκολύνουν	2
Να ενημερώνουν για οργανωτικά θέματα	2
Να επεξηγούν	2
Να μοιράζονται	1
Να ερευνούν το επιστημονικό πεδίο της θεματικής	1
Να συνεργάζονται με τους συναδέλφους της ΘΕ	1
Να επικοινωνούν	2
	1

Πίνακας 2: Οι προσδοκίες των ΣΕΠ από την επιμόρφωση

Θεματική	Σχόλιο - απάντηση	
Καλές πρακτικές	Συζήτηση θετικών πρακτικών και παραδειγμάτων, Να εμπλουτίσω τις πρακτικές μου στις ΟΣΣ και γενικότερα.	6
Ρόλος ΣΕΠ – Ακαδημαϊκή ανάπτυξη	Εμβάθυνση σε τεχνικές/μεθοδολογίες/θεωρίες που σχετίζονται με την ΑεξΑΕ και την εκπαίδευση ενηλίκων, σήμερα. Βελτίωση αναφορικά με τις δεξιότητες ως διδάσκων στην εξΑΕ Βελτίωση αναφορικά με τις δεξιότητες ως διδάσκων στην ΑεξΑΕ και την εκπαίδευση ενηλίκων Εμπλουτισμός γνώσεων και επικαιροποίηση σε γνώσεις και δεξιότητες στην εξΑΕ Να ανανεώσω γνώσεις σκέψεις εμπειρίες Εμπλουτισμός γνώσεων (αρθρογραφία, έρευνες κ.α.) Να γίνω πιο αποτελεσματικός Εμβάθυνση επιμέρους διαστάσεων ρόλου ΣΕΠ ώστε να είμαι σε θέση να λειτουργώ αποτελεσματικότερα στην εξΑΕ.	3
Κοινότητα μάθησης	Να λειτουργήσουμε σαν ομάδα. Σύνδεση με τις εμπειρίες από τον ρόλο του ΣΕΠ όπως αυτός προσδιορίζεται σήμερα. Να συμβάλλω στην αποδοχή της ιδιαιτερότητας των σπουδών στο ΕΑΠ και στην κατανόηση του ιδιαίτερου ρόλου που πρέπει να έχει ο ΣΕΠ από τους συναδέλφους μου. Να μοιράσω, επικοινωνήσω κοινούς προβληματισμούς σε ανθρώπους με κοινές ανησυχίες, εμπειρίες Ανταλλαγή εμπειριών και μοίρασμα, Να ανταλλάξω απόψεις και εμπειρίες	2 5
Αυτοξιολόγηση ως μέλος ΣΕΠ	Να βοηθηθώ στην αυτοξιολόγησή μου ως μέλος ΣΕΠ	2
Ρόλος των ΣΕΠ ως πολλαπλασιαστών της επιμόρφωσης	Ενημέρωση για τον συντονισμό της επιμόρφωσης των ΣΕΠ ως προς τη μεθοδολογία και το περιεχόμενο. Τρόπους αντιμετώπισης «αντιρρήσεων» των ΣΕΠ Ενημέρωση για την αποτελεσματική χρήση του υλικού στην επιμόρφωση των ΣΕΠ.	3
	Ιδέες για τη «διαχείριση» των φοιτητών.	

Καλές Πρακτικές

Οι βασικές αρχές καλής πρακτικής σε ΟΣΣ που αναδύθηκαν από τους ΣΕΠ σε ομαδική εργασία, που συμμετείχαν στην επιμόρφωση:

- *Ενεργητική συμμετοχή*
- *Αξιοποίηση εμπειριών*
- *Υποστήριξη/Ενθάρρυνση, Ανατροφοδότηση*
- *Σεβασμός στις ανάγκες των εκπ/νων*
- *Δυναμική ομάδας, χρήση ΟΜΑΔΩΝ (τεκμηρίωση: μείωση της ολομέλειας, να εκφραστούν όλοι)*
- *Συμβόλαιο διδακτικό, ειλικρίνεια*
- *Ενσυναίσθηση*
- *Χιούμορ/Εκπληξη/Ευελιξία*
- *Να βλέπουμε τον εκπαιδευόμενο ως προσωπικότητα*
- *Προσωπική ενασχόληση του εκπαιδευτή*
- *Ανάπτυξη «οριζόντιων» δεξιοτήτων*

Σύμφωνα με τις συμπερασματικές τοποθετήσεις της επιμορφούμενης ΣΕΠ (ΓΜ), σχετικά με τον σχεδιασμό ΟΣΣ και την ανατροφοδότηση μιας ΓΕ: «Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας παρουσιάστηκαν ενδεικτικές μορφές ανατροφοδότησης με αφορμή

μια ΓΕ ενός φοιτητή του ΕΑΠ. Επίσης παρουσιάστηκε ενδεικτική δόμηση μιας ΟΣΣ με εστίαση σε μια καλή πρακτική. Από την επεξεργασία του πρώτου θέματος προκύπτει ότι η ανατροφοδότηση είναι μια επίπονη διεργασία που θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως γνήσια επικοινωνία ανάμεσα στον καθηγητή σύμβουλο και τον φοιτητή/ φοιτήτρια. Από την επεξεργασία του 2ου και 3ου θέματος προκύπτει ότι η ενεργοποίηση των φοιτητών με στόχο την κατανόηση των αντικειμένων μελέτης των ΟΣΣ έχει άμεση σχέση με την μελετημένη οργάνωση των ΟΣΣ από την πλευρά του εκπαιδευτή. Γενικότερα ο εκπαιδευτής σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να έχει επίγνωση των εκπαιδευτικών του δράσεων».

Οι καλές πρακτικές σε ΟΣΣ για τις ΓΕ των φοιτητών είναι: Σύγκριση της ΓΕ του φοιτητή με όλες τις προηγούμενες ώστε να καταγράφεται η διεργασία όλης της πορείας του και Τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων αποστολής. Στο πνεύμα ομογενοποίησης των πρακτικών, 4 μέλη ΣΕΠ της ΕΚΠ65 (ΓΓ, ΜΚ, ΕΜ, ΗΜ) παρουσίασαν την καλή πρακτική που εφαρμόζουν για την αξιολόγηση των ΓΕ:

«Μετά από δέκα και πλέον χρόνια εμπειρίας ως ΣΕΠ στην ΕΚΠ 65 του ΕΑΠ διαπιστώσαμε ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναπτυχθεί και να υφίσταται ένα κοινό πλαίσιο συνεργασίας. Ωστόσο, ένα από τα ζητήματα με τα οποία ήρθαμε αντιμέτωποι στο ΕΑΠ στο γενικότερο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ήταν η έλλειψη ύπαρξης συναντίληψης μεταξύ των διαφόρων μελών ΣΕΠ σε διαφορετικές ΘΕ ή και μεταξύ των διαφόρων ΣΕΠ στην ίδια ΘΕ. Κάτι τέτοιο δεν είναι εξ ανάγκης αρνητικό στοιχείο μιας και η ποικιλία των απόψεων είναι δομικό στοιχείο της επιστημονικής σκέψης. Από την άλλη μεριά, εκτιμώντας το γεγονός ότι οι φοιτητές του ΕΑΠ βιώνουν τις σπουδές τους αποκομμένοι από ένα τυπικό ακαδημαϊκό περιβάλλον, θεωρήσαμε ως αναγκαίο να αναπτύξουμε κοινές αρχές ιδιαίτερα στον τρόπο που απαντάμε, ενθαρρύνουμε, υποστηρίζουμε, αξιολογούμε και καθοδηγούμε τους φοιτητές στη διόρθωση των γραπτών εργασιών. Και αυτό διότι, η εκπόνηση ΓΕ στο πλαίσιο της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης γενικότερα, αλλά και ειδικότερα στο πλαίσιο μιας ΘΕ του ΕΑΠ συνιστά θεμελιώδη μαθησιακή διαδικασία.

Στη βάση αυτή, μια ομάδα μελών ΣΕΠ στην ΕΚΠ65 με τμήματα στην ίδια πόλη, ξεκινήσαμε πριν από πέντε περίπου χρόνια, να δημιουργούμε ένα κοινό γενικό απαντητικό κείμενο για κάθε ΓΕ. Στο κείμενο αυτό γράφαμε και γράφουμε σχετικά με τα ζητούμενα της εργασίας, ενδεικτικές απαντήσεις, καθώς και το γενικό πλαίσιο των κριτηρίων της αξιολόγησής τους. Το κείμενο αυτό στην συνέχεια το τροποποιεί το κάθε μέλος ΣΕΠ αναλόγως του προσωπικού του ύφους. Η διαδικασία με την οποία συνθέτουμε αυτό το κείμενο είναι αποτέλεσμα του διαλόγου και της ανταλλαγής απόψεων μεταξύ μας που πραγματοποιείται σε δύο φάσεις. Η πρώτη, πριν την ΟΣΣ που παρουσιάζεται το θέμα της εργασίας, όπου διαμορφώνονται κάποιες γενικές οδηγίες προς τους φοιτητές και η δεύτερη, μετά την ολοκλήρωση της αποστολής των εργασιών από μεριάς των φοιτητών, όπου διαμορφώνεται το κείμενο και τα αναλυτικά κριτήρια αξιολόγησης πριν αρχίσει η διόρθωση των εργασιών. Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά στα τελευταία, δημιουργούμε μια δεξαμενή κριτηρίων από την οποία ο καθένας μπορεί να αντλήσει αυτά που τον εκφράζουν περισσότερο. Το παραγόμενο αποτέλεσμα της συνεργατικής αυτής διαδικασίας, είναι ο κάθε φοιτητής να λαμβάνει δύο αρχεία: ένα γενικό απαντητικό κείμενο κοινό για όλους τους φοιτητές του κάθε Τμήματος και ένα ατομικό κείμενο με εξειδικευμένα κριτήρια αξιολόγησης και με ειδικά σχόλια για την εργασία του συγκεκριμένου φοιτητή.»

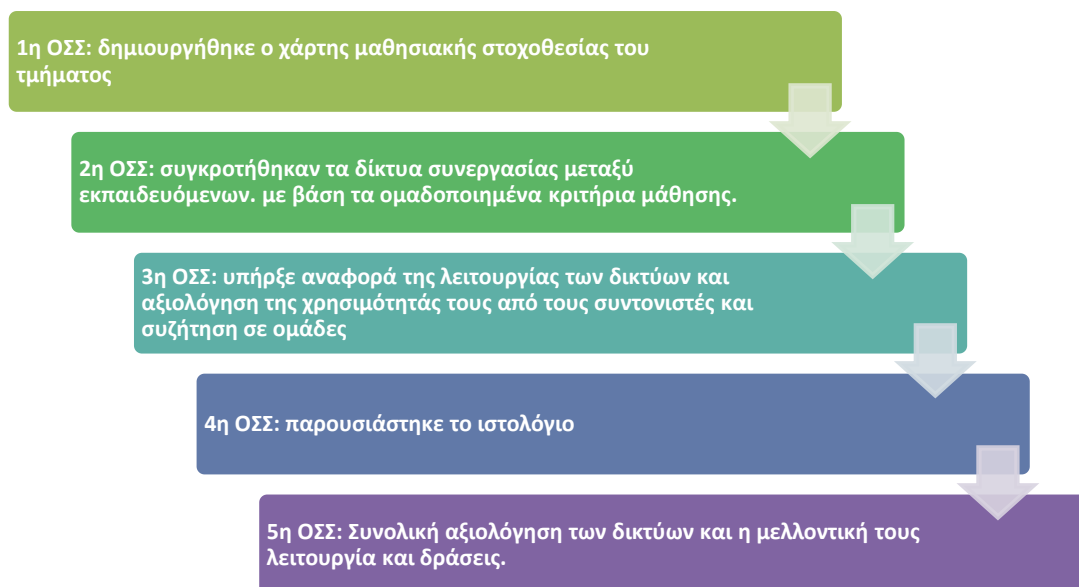
Η αναγκαιότητα ομογενοποίησης των πρακτικών αναδύθηκε σε κυρίαρχο βαθμό από την επιμορφωτική διαδικασία:

ΑΚ: «Το γεγονός ότι έκριναν τόσο διαφορετικά (σημ. οι ΣΕΠ τις ΓΕ) δείχνει τις διαφορετικές πρακτικές, αναδεικνύει τις ανάγκες της ομογενοποίησης. Είμαστε εδώ για να ομογενοποιήσουμε τις πρακτικές μας. Δεν μπορεί σε κάθε τμήμα ο φοιτητής να αντιμετωπίζεται με άλλα κριτήρια. Πρέπει να βγει ο κοινός παρονομαστής».

Μια καλή πρακτική για τη συγκρότηση κοινότητας μάθησης προτάθηκε από την ΣΕΠ της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ΕΑ της οποίας, οι φάσεις υλοποίησης διέρχονται από τις 5 ΟΣΣ:

«Η δημιουργία μιας δυναμικής κοινότητας μάθησης³ αποτέλεσε εξ αρχής αναγκαιότητα για το τμήμα ΕΚΕ50-ΘΕΣ1. Η ανάγκη για διαρκή επικοινωνία και υποστήριξη στη διάρκεια των σπουδών τους προέκυψε ήδη από την εναρκτήρια συνάντηση, καθώς οι περισσότεροι εκπαιδευόμενοι ήρθαν στην ΕΚΕ50 με την αίσθηση της απομόνωσης και την ανάγκη για ομαδική μάθηση και κινητοποίηση. [...] Ο ρόλος του εκπαιδευτή ήταν αυτός του διευκολυντή. Ο διάλογος και η αλληλεπίδραση αποτέλεσαν ένα ισχυρό μέσο συγκρότησης της κοινότητας που θα έπρεπε να ενδυναμωθεί ως κοινή πρακτική».

Σχήμα 2: Ανάπτυξη δυναμικής κοινότητας μάθησης σε 5 ΟΣΣ

Το θέμα της αντιμετώπισης κρίσεων επιθετικής συμπεριφοράς στις ΟΣΣ συζητήθηκε και στην ερώτηση «Πώς αντιμετωπίζεται η επίθεση, η επιθετική συμπεριφορά;», υπήρξαν οι εξής προτάσεις «καλών πρακτικών»:

³ http://en.wikipedia.org/wiki/Learning_community

ΚΣ1: λειτουργεί ο επιμορφωτής σαν ύφαλος, δέχεται τις κρίσεις επί παντός –πάγια ελληνική κουλτούρα. Αντιμετώπιση με συναισθηματική ουδετερότητα ως προς τα αρνητικά.

ΚΣ2: μια άλλη πρακτική αντιμετώπισης της φοβερής επιθετικότητας, η έκφραση όλων των παραπόνων με ειλικρίνεια

Άλλη αντιμετώπιση «Γράψτο»- αξιοποίηση γραπτού λόγου. Η άποψη διοργάνωση προδιαθέτει και οριοθετεί.

ΑΚ: 1. «Ας' τους να μιλήσουν» (εξακτίνωση του λόγου), με παισίωση (από εμάς - τον επιμορφωτή/συντονιστή/ΚΣ). Εκτονώνει, ακούγονται πολύτιμα, σιγά-σιγά όμως συντίθεται το καλό από αυτά που συγκεντρώνονται».

2. Συντονίζουμε τη συζήτηση - «Υπάρχει άλλη γνώμη;».

3. «Κάνουμε τους φοιτητές συνυπεύθυνους: κάντε ομάδες και δώστε πρόταση».

4. Συντονισμός: ακούγονται οι γνώμες, κατηγοριοποιούνται και δημιουργούν πλαίσιο.

5. Ανάδειξη των καλών πρακτικών

6. Αξιοποίηση των «σωτήρων» κάθε τμήματος.

7. Το ταλέντο και η ικανότητα των ΚΣ «σώζει» την κατάσταση.

8. ΠΑ: «Διαχείριση του συγκινησιακού κλίματος».

Προτάσεις

Σχετικά με το βέλτιστο δυνατό συντονισμό και τη δημιουργία συν-αντίληψης δηλ. μιας κοινής κουλτούρας των ΣΕΠ από τον συντονιστή μιας ΘΕ, προτάθηκαν:

- ο φάκελος αυτομόρφωσης του ΣΕΠ,
- η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος υποστήριξης των ΣΕΠ κάθε ΘΕ,
- η μέτρηση της χρήσης και της αποτελεσματικότητάς του και
- η συνδιαμόρφωση, η συζήτηση και η υποβολή προτάσεων προς τη διοίκηση για την οργάνωση.

Σχετικά με τη διεξαγωγή των ΟΣΣ έγιναν οι πιο κάτω προτάσεις:

- Ανάπτυξη προτεινόμενων δραστηριότητες ομαδικού τύπου, προκειμένου να χρησιμοποιούνται στις ΟΣΣ από τα μέλη ΣΕΠ (κάτι σαν εγχειρίδιο για τον «καθηγητή»).
- Παρότρυνση κάποιων να μη μονοπωλούν τη συζήτηση μέσα από τις ομάδες.
- Πρακτικά συνάντησης (για την οπτική των φοιτητών και όχι μόνο) και υλικό μετά την ΟΣΣ (θα λείπει βέβαια το βιωματικό στοιχείο - θα αναφέρεται-, μπορούν σε ζεύγη να ενημερώνονται ο ένας από τον άλλον).
- Προτάσεις πριν την ΟΣΣ.
- Παρότρυνση των φοιτητών για να παρουσιάσουν κάτι.
- Να γίνεται εν μέρει η ΟΣΣ από τους φοιτητές.
- Χρήση διαφορετικών τεχνικών: *Problem Solving, Debate*.
- Πολλές δραστηριότητες να περιέχουν πάνω από 1-2 εκπαιδευτικές τεχνικές-δραστηριότητες που ενεργούν συγκινησιακά προσεγγίζοντας τη βιωματική μάθηση.

Συμπεράσματα

Η έρευνα καταδεικνύει τη σύμφωνη γνώμη των μελών ΣΕΠ και ΔΕΠ που έλαβαν μέρος στην επιμορφωτική διαδικασία για την αναγκαιότητα συν-διαμόρφωσης, συλλογής και ομογενοποίησης των καλών πρακτικών και μεθόδων που χρησιμοποιούνται στη διδακτική και μαθησιακή πράξη του ΕΑΠ, ιδιαιτέρως στις ΘΕ του ίδιου Προγράμματος Σπουδών.

Η ανταλλαγή απόψεων, η αλληλεπίδραση δημιουργεί ένα ενιαίο πλαίσιο αρχών, το οποίο αντανακλάται στην εικόνα των μελών ΣΕΠ και της ΘΕ προς τους φοιτητές και

συμβάλλει στη δημιουργία συν-αντίληψης των ΣΕΠ. Με αυτόν τον τρόπο επίσης, τα νέα μέλη ΣΕΠ ενσωματώνονται και υποστηρίζονται με ένα εσωτερικό σύστημα mentoring. Στο πλαίσιο της έρευνας καταγράφηκαν οι προτάσεις για το βέλτιστο δυνατό συντονισμό και τη δημιουργία συν-αντίληψης των ΣΕΠ από τον συντονιστή μιας ΘΕ. Η ενεργοποίηση της δημιουργίας παραρτημάτων ή ανάλογων περιφερειακών κέντρων (θεσμοθετημένων ήδη από τον ιδρυτικό νόμο του ΕΑΠ το 1997) θα προσέφερε ένα ακαδημαϊκό περιβάλλον για την υποστήριξη των σπουδών των φοιτητών και του έργου των καθηγητών – συμβούλων. Το ακαδημαϊκό περιβάλλον αποτελεί το υπόστρωμα για τη δημιουργία συν-αντίληψης της πανεπιστημιακής δραστηριότητας, επικοινωνίας και επιστημονικής ανάπτυξης.

Οι καλές πρακτικές που αναπτύχθηκαν από την καταγραφή της εμπειρίας των Καθηγητών-Συμβούλων του ΕΑΠ κατά την επιμορφωτική διαδικασία έχουν συγκεντρωθεί και αποτελούν την πρώτη συνιστώσα του Συμβουλευτικού Οδηγού «*Καλές Πρακτικές Υποστήριξης έργου Καθηγητών - Συμβούλων του ΕΑΠ*». Δεύτερη συνιστώσα αποτελεί το σύνολο των πρακτικών από το διδακτικό υλικό που έλαβαν οι Καθηγητές-Σύμβουλοι σε αυτήν την επιμορφωτική διαδικασία. Τέλος η τρίτη συνιστώσα προέρχεται από τη σύγχρονη βιβλιογραφία και έρευνα σχετικά με την αξιοποίηση των *Προηγμένων Τεχνολογιών Μάθησης* στην Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση και στην *Εκπαίδευση 2.0* με έμφαση στις *Κοινότητες Πρακτικής και Μάθησης*, στα *Κοινωνικά Δίκτυα*, τα *Επαγγελματικά Δίκτυα και Περιβάλλοντα Μάθησης* και τους *Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους*. Το περιεχόμενο του Συμβουλευτικού Οδηγού «*Καλές Πρακτικές Υποστήριξης έργου Καθηγητών - Συμβούλων του ΕΑΠ*» παρατίθεται ενδεικτικά στο Παράρτημα Ι.

Τέλος, το εγχείρημα της επιμόρφωσης των διδασκόντων στο ΕΑΠ είναι μεγάλης σημασίας εφόσον το ΕΑΠ είναι το μόνο Ελληνικό Πανεπιστήμιο που επιμορφώνει τους διδάσκοντές του, εισάγοντας έτσι μια επιπλέον καινοτομία και μεθοδολογία στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Βιβλιογραφία

- De Bono, E. (1985). *Six thinking hats* (1st U.S. ed.). Boston: Little Brown.
- Courau, S. (2000). *Τα βασικά εργαλεία του εκπαιδευτή ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, (2000), *Οι σπουδές στο Ε.Α.Π.*, ενημερωτικό φυλλάδιο.
- ΕΑΠ, (nd). Λειτουργία του ΕΑΠ και Εκπαιδευτική Μέθοδος της Θ.Ε.: *Κείμενα για την επιμόρφωση του Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού Προσωπικού*.
- Ε.Α.Π. (2001) Μεθοδολογία της Εκπαίδευσης από Απόσταση, επιμορφωτικό υλικό για τα μέλη του Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού Προσωπικού, Πάτρα
- Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, (2012). Διδακτικό Υλικό επιμόρφωσης ΣΕΠ.
- Fung, Y., Carr, R., (2000), Face-to-Face Tutorials in a Distance Learning System: Meeting student needs, *Open Learning*, v.15.
- Jarvis, P. (2004). *Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση: Θεωρία και Πράξη*. (μτφρ. Αλεξάνδρα Μανιάτη). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Καραλής, Θ. (2003). *Ο ρόλος του Εκπαιδευτή στη Σύνδεση της Κατάρτισης με την Απασχόληση*, Αθήνα: Εθνικό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών.
- Keegan, D. (1986). *The foundations of distance education*, (3rd edition) UK: Rutledge.
- Keegan, D. (1996). *Οι βασικές αρχές της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης*, μτφ.: Α. Μελίστα, Αθήνα: Μεταίχμιο, (σελ. 124-126).
- Knowles, M. (1980). *The modern practice of adult education*, New York: Adult Education.
- Κόκκος, Α. & Λιοναράκης Α., (1998). *Αρχές μάθησης Ενηλίκων. Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχέσεις διδασκόντων - διδασκομένων*, τόμος Β, Πάτρα: ΕΑΠ, σελ. 48 - 49.
- Κόκκος, Α. & Λιοναράκης Α., (1998). *Στοιχεία επικοινωνίας. Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχέσεις διδασκόντων - διδασκομένων*, τόμος Β, Πάτρα: ΕΑΠ, σελ. 53 - 102.
- Κόκκος, Α. (1999). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Το Πεδίο, οι Αρχές Μάθησης, οι Συντελεστές*, Πάτρα, ΕΑΠ.
- Κόκκος, Α. (1998). Στοιχεία Επικοινωνίας, στο Κόκκος & Λιοναράκης (επιμ.): *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση - Σχέσεις Διδασκόντων Διδασκομένων (Τόμος Β)*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (σελ.72-73).
- Κόκκος, Α. (1999). *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, τόμος Α', Πάτρα: Ε.Α.Π.

- Κόκκος, Α. (2001). Ο ρόλος του διδάσκοντος στην εκπαίδευση από απόσταση : Η περίπτωση του ΕΑΠ στο Λιοναράκης Α., (επιμ.) *Πρακτικά Ιου Πανελληνίου συνεδρίου για την ΑεξΑΕ*, τόμος Α'. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το Πεδίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α. (2008). *Εκπαιδευοντας τους Εκπαιδευτές Ενηλίκων: Μελέτη Αξιολόγησης*, Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων. ISBN 978-960-89531-2-3.
- Λιοναράκης, Α. (2006). *Προς μία θεωρία της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης - η εξέλιξη της πολυπλοκότητάς της*. Προσπελάστηκε στις 10/11/12 από http://class.eap.gr/QuickPlace/ekp65/PageLibraryC2256E84004300AE.nsf/h_47E6E21F3CD441CDC2256E8400469E08/ADF3738A12E6238DC2256E9B003B22CF/?OpenDocument
- Λιοναράκης, Α. (2005). Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασίες μάθησης. Στο: Π. Βασάλα, Ι. Γκίτσος, Μ. Κουτσούμπα, Α. Λιοναράκης, Μ. Ξένος & Χ. Παναγιωτακόπουλος, *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές εφαρμογές*. Πάτρα. ΕΑΠ.
- Race, P. (1999). *Το εγχειρίδιο της Ανοικτής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Rogers, C.S.C. (1959). A theory of therapy, personality and interpersonal relationships, as developed in a client – centered framework. In Koch, S. (ed) *Psychology: A study of science. Vol. 3. Formulations of the Person and the Social Context*. New York: Mc Graw – Hill Co, Inc.
- Rogers, A. (1999). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Παράρτημα I: Καλές Πρακτικές Υποστήριξης έργου Καθηγητών - Συμβούλων

<u>Καλές Πρακτικές</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Υποστήριξης έργου Καθηγητών - Συμβούλων του ΕΑΠ</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Συντομογραφίες</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Γλωσσάρι</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Μέρος I</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Καλές Πρακτικές οργάνωσης της εργασίας σε ομάδες</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Η οργάνωση της εργασίας σε ομάδες</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Εργασία σε ομάδες στην εξΑΕ</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Καταιγισμός ιδεών</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Χιονοστιβάδα</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Συζήτηση</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>DEBATES</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Παιχνίδι ρόλων</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Μελέτη περίπτωσης</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Ομάδες εργασίας</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Προσομοίωση</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Περιεχόμενα Καλών Πρακτικών Μέρους II, III, IV, V, VI</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Μέρος II</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Καλές Πρακτικές Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΑΛΛΗΛΟΓΝΩΡΙΜΙΑ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΣΥΖΗΤΗΣΗ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΟΜΑΔΕΣ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΝΑΦΟΡΩΝ APA (HARVARD)»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΣΥΝΝΕΦΟ ΛΕΞΕΩΝ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«WORLD CAFE»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«GOOGLE EARTH»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Μέρος III</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Συγκρότηση Κοινότητας μάθησης – Εισαγωγή</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Μέρος IV</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Σενάρια ενεργών εκπαιδευτικών τεχνικών για τις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις του ΕΑΠ - Αξιοποιώντας την Τέχνη</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΔΡΩΜΕΝΟΥ «ΤΟ ΚΟΥΚΛΟΣΠΙΤΟ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Μέρος V</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Καλές Πρακτικές αξιολόγησης Γραπτών εργασιών</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΔΙΟΙΚΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΑΛΥΣΙΔΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΞΙ ΚΑΠΕΛΩΝ ΣΚΕΨΗΣ ΤΟΥ EDWARD DE BONO»</u> ...	Error! Bookmark not defined.
<u>Μέρος VI</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>Καλές πρακτικές Κοινωνικών και Επαγγελματικών Δικτύων Μάθησης</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ FACEBOOK»</u>	Error! Bookmark not defined.
<u>«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ»</u>	Error! Bookmark not defined.